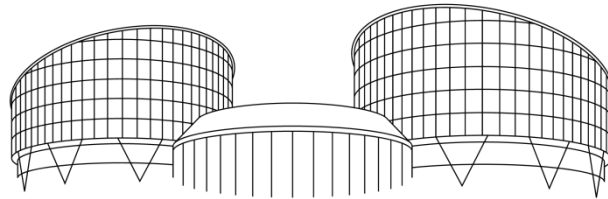

© Проект Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб», 2016. Цей переклад не є зобов'язальним для Європейського суду з прав людини. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документа.

© Council of Europe Project «Strengthening the Human Rights Protection of Internally Displaced Persons in Ukraine», 2016. This translation does not bind the European Court of Human Rights. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

СУД (ПАЛАТА)

**СПРАВА «ЛОЇЗІДУ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ» (ПОПЕРЕДНІ ЗАПЕРЕЧЕННЯ)
CASE OF LOIZIDOU v. TURKEY (PRELIMINARY OBJECTIONS)**

(Заява № 15318/89)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

23 березня 1995 р.

У справі «Лоїзиду проти Туреччини»,¹

Європейський суд із прав людини на засіданні Великої палати, відповідно до Правил 51 Регламенту Суду «А»², у складі наступних суддів:

пана Р. РЮССДАЛЯ (R. RYSSDAL), *ГОЛОВИ*
 пана Р. БЕРНХАРДТА (R. BERNHARDT),
 пана Ф. ГЬОЛЬЧЮКЛЮ (F. GÖLCÜKLÜ),
 пана Л.-Е. ПЕТТІТІ (L.-E. PETTITI),
 пана Б. УОЛША (B. WALSH),
 пана Р. МАКДОНАЛДА (R. MACDONALD),
 пана А. ШПІЛЬМАННА (A. SPIELMANN),
 пана С. К. МАРТЕНСА (S.K. MARTENS),
 пані Е. ПАЛМ (E. PALM),
 пана Р. ПЕККАНЕНА (R. PEKKANEN),
 пана А. Н. ЛОІЗУ (A.N. LOIZOU),
 пана Х. М. МОРЕНІЛЛИ (J.M. MORENILLA),
 пана А. Б. БАКИ (A.B. BAKA),
 пана М. А. ЛОПЕС РОЧІ (M.A. LOPES ROSA),
 пана Л. ВІЛЬДГАБЕРА (L. WILDHABER),
 пана Дж. МІФСУД БОННІЧІ (G. MIFSUD BONNICI),
 пана П. ЯМБРЕКА (P. JAMBREK),
 пана У. ЛЕХМУСА (U. LOHMUS),
 а також пана Г. ПЕЦОЛЬДА (H. PETZOLD), *Секретаря*,

Після нарад за зачиненими дверима, які відбулися 23 червня 1994 р., 22 серпня 1994 р., 23 вересня 1994 р., 24 листопада 1994 р. і 23 лютого 1995 р.,

Виносить наступне рішення, що було ухвалене в останній із зазначених вище днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було передано до Суду Урядом Республіки Кіпр (надалі – «Уряд-заявник») 9 листопада 1993 р. в межах тримісячного строку, встановленого пунктом 1 статті 32 та статтю 47 (ст. 32-1, ст. 47) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (надалі – «Конвенція»). Справу розпочато за заявою (№ 15318/89) проти Республіки Туреччина (див. пункти 47-52 нижче), поданої 22 липня 1989 р. до Європейської комісії з прав людини (надалі –

¹ Ця справа має нумерацію 40/1993/435/514. Перше число означає положення справи у списку справ, переданих до Суду відповідного року (друге число). Останні два числа вказують на положення справи у списку справ, переданих до Суду з моменту його створення, і у списку відповідних звернень до Комісії, за якими були ініційовані провадження.

² Регламент «А» застосовується до всіх справ, переданих Суду до набрання чинності Протоколом № 9 (П9), а після цього – виключно до справ, що стосуються Держав, не зобов'язаних цим протоколом (П9). Він відповідає Регламенту, який набрав чинності 1 січня 1983 р. (з подальшими неодноразовими поправками).

«Комісія») громадянкою Кіпру, пані Тітіною Лоїзиду, відповідно до Статті 25 (ст. 25).

Уряд-заявник у своїй заяві посилався на пункт (b) статті 48 (ст. 48-b) Конвенції. Метою заяви Уряду було отримання рішення щодо того, чи свідчать факти справи, які стосуються власності заявниці, про порушення Туреччиною своїх зобов'язань за статтею 1 Протоколу № 1 (П1-1) і статтею 8 (ст. 8) Конвенції.

2. У відповідь на запит, поданий відповідно до підпункту d) пункту 3 правила 33 Регламенту Суду «А», заявниця повідомила про свій намір взяти участь у провадженні та призначила адвоката, який представлятиме її (правило 30).

3. До складу Палати, що мала бути створена, увійшли за посадою пан Ф. Гьольчюкю та пан А. Н. Лоїзу, судді, обрані від Туреччини та Кіпру (стаття 43 Конвенції) (ст. 43), і пан Р. Рюссдаль, Голова Суду (підпункт (b) пункту 3 правила 21). 23 листопада 1993 р. у присутності Секретаря Голова Суду шляхом жеребкування визначив прізвища шістьох інших членів, а саме пана А. Шпільманна, пана Н. Валтікоса, пана Р. Пекканена, пана А. Баку, пана Л. Вільдгабера і пана П. Ямбрека ((прикінцеві положення статті 43 Конвенції та пункт 4 правила 21) (ст. 43).

4. У листі від 26 листопада 1993 р. Уповноважена особа Уряду Туреччини заявив, що, як вважає його Уряд, справа не підпадає під юрисдикцію Суду на тій підставі, що вона пов'язана з подіями, які відбулися до ухвалення Туреччиною 22 січня 1990 р. декларації про визнання обов'язкової юрисдикції Суду, і не стосується питань, що виникають у межах території, охоплюваною цією декларацією.

5. 29 листопада 1993 р. Голова Суду передав на розгляд пленарного засідання Суду, для ухвалення рішення відповідно до правила 34, питання про те, чи має Уряд Республіки Кіпр право, згідно зі статтею 48 (ст. 48) подавати до Суду.

6. Як Голова Палати (пункт 5 правила 21), пан Рюссдаль через Секретаря порадився з Уповноваженими особами Урядів, адвокатом заявниці та Делегатом Комісії щодо організації розгляду (пункт 1 правила 37 і правило 38) попередніх заперечень, висунутих Туреччиною. Згідно з розпорядженням, виданим у зв'язку з цим, Секретар Суду отримав 17 січня 1994 р., 24 лютого та 28 лютого меморандуми від Уряду Туреччини, заявниці та Уряду-заявника, відповідно. Зауваження Делегата щодо цих меморандумів були подані 14 березня 1994 р.

7. 21 квітня 1994 р. Суд на пленарному засіданні розглянув питання, передане йому Головою відповідно до Правила 34, і ухвалив рішення, без шкоди попереднім запереченням із боку Туреччини і суті справи, про те, що Уряд-заявник має право передати справу до Суду згідно з пунктом (b) статті 48 (ст. 48-b) Конвенції і що Палата має відновити розгляд справи.

8. Після цього Палата 27 травня 1994 р. відмовилася від юрисдикції на користь Великої палати (правило 51). На підставі підпунктів (a) і (b) пункту 2 правила 51, Голова і Заступник голови Суду (пан Рюссдаль і пан Р. Бернхардт), а також інші члени Палати у попередньому складі є членами Великої палати. 28 травня 1994 р. у присутності Секретаря Голова Суду шляхом жеребкування визначив прізвища додаткових суддів, а саме пана Л.-Е. Петтіті, пана Б. Уолша, пана

Р. Макдоналда, пана С. К. Мартенса, пані Е. Палм, пана Ф. Бігі, пана М. А. Лопеса Рочі, пана Дж. Міфсуда Боннічі і пана У. Лехмуса.

Пізніше пана Валтікоса, позбавленого можливості брати участь у провадженні, замінив пан Х. М. Моренілла (пункт 1 правила 24 і пункт 6 правила 51). Крім того, пан Бігі, через те, що не був присутнім на нарадах Суду 22 серпня і 23 вересня 1994 р., не брав подальшої участі в провадженні.

9. Відповідно до рішення Голови, слухання попередніх заперечень відбулося у відкритому засіданні в Палаці прав людини в Страсбурзі 22 червня 1994 р. Суд заздалегідь провів підготовче засідання.

На судовому розгляді були присутні:

- від Уряду Туреччини	
пан Б. ЧАГЛАР (B. ÇAĞLAR),	<i>Уповноважена особа,</i>
	<i>Адвокат;</i>
пан Г. ГОЛСОНГ (H. GOLSONG),	
пан М. ЕЗМЕН (M. ÖZMEN), Міністерство закордонних справ,	<i>Радники;</i>
пані Д. АКЧАЙ (D. AKÇAY), Міністерство закордонних справ,	
- від Уряду Кіпру	
пан М. ТРІАНДАФІЛЛІДІС (M. TRIANTAFYLIDIS),	<i>Уповноважена особа,</i>
Генеральний прокурор,	<i>Адвокат;</i>
пані П. ПОЛІХРОНІДУ (P. POLYCHRONIDOU), баристер,	
- від Комісії	
пан С. ТРЕКСЕЛЬ (S. TRECHSEL),	<i>Делегат;</i>
- від заявниці	
пан А. ДІМІТРІАДІС (A. DEMETRIADES), баристер,	
пан І. БРАУНЛІ (I. BROWNLIE), королівський адвокат,	
пані Й. ЛОЇЗІДУ (J. LOIZIDOU), баристер,	<i>Адвокат.</i>

Суд заслухав звернення пана Трекселя, пана Чаглара, пана Голсонга, пана Дімітріадіса, пана Браунлі та пана Тріандафіллідіса, а також відповіді на запитання, задане окремо одним із його учасників.

I. КОНКРЕТНІ ОБСТАВИНИ СПРАВИ

10. Заявниця, громадянка Кіпру, виросла в Кірінії на Північному Кіпрі. У 1972 році вона вийшла заміж і переїхала з чоловіком до Нікозії.

11. Вона заявляє, що є власником земельних ділянок №№ 4609, 4610, 4618, 4619, 4748, 4884, 5002, 5004, 5386 і 5390 в Кірінії на Північному Кіпрі, і стверджує, що до початку турецької окупації Північного Кіпру 20 липня 1974 р. на ділянці № 5390 розпочалися роботи з будівництва квартир, одна з яких призначалася як дім для її сім'ї. Вона стверджує, що була як у минулому, так і досі

позбавлена турецькими військами можливості повернутися до Кіринії і «мирно користуватися» своєю власністю.

12. 19 березня 1989 р. заявниця взяла участь у марші, організованому групою жінок (рух «Жінки йдуть додому»), у селі Лімбія поблизу турецького села Акинчиляр в окупованій частині Північного Кіпру. Метою маршу було відстоювання прав грецьких кіпріотів-біженців на повернення до своїх домів.

На чолі групи з п'ятдесяти учасників маршу вона попрямувала вгору по горбу до церкви Святого хреста в окупованій Туреччиною частині Кіпру, пройшовши дорогою повз караульний пост ООН. Коли вони дісталися до церковного подвір'я, їх оточили турецькі солдати, перешкоджаючи подальшому рухові.

13. Згодом її затримали співробітники кіпрської турецької поліції та привезли на машині швидкої допомоги до Нікозії. Її випустили близько опівночі, після затримання понад десяти годин.

14. У своїй доповіді від 31 травня 1989 р. (документ Ради Безпеки S/20663) про операції Організації Об'єднаних Націй на Кіпрі (за період із 1 грудня 1988 р. по 31 травня 1989 р.) Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй охарактеризував демонстрацію 19 березня 1989 р. наступним чином (у пункті 11):

«У березні 1989 р. виникло значне напруження щодо добре відомих планів групи гречанок-кіпріоток організувати велику демонстрацію із заявленим наміром перетину лінії припинення вогню турецьких Збройних сил. У зв'язку з цим доречно нагадати, що після проведення в листопаді 1988 р. у буферній зоні ООН демонстрацій, що супроводжувались актами насильства, Уряд Кіпру надав гарантії, що в майбутньому він зробить все можливе, щоб забезпечити повагу до буферної зони... Відповідно, Сили ООН на Кіпрі звернулися до Уряду з проханням вжити ефективних заходів, щоб запобігти проникненню будь-яких демонстрантів у буферну зону з урахуванням того, що таке проникнення може призвести до виникнення важко контрольованої ситуації. Демонстрація відбулася 19 березня 1989 р. Близько 2000 жінок перетнули буферну зону в Лімбії, а деяким вдалося перейти лінію турецьких Збройних сил. Невелика група перетнула таку ж лінію в Ахні. До Лімбії, відразу ж після гречанок-кіпріоток, прибула велика кількість турчанок-кіпріоток і влаштувала зустрічну демонстрацію, тримаючись, однак, по свою сторону від лінії. Неозброєні турецькі солдати чинили опір демонстрантам, і, завдяки тому, як вони і турецько-кіпрська поліція поводитися в цій ситуації, демонстрація пройшла без серйозних інцидентів. Загалом турко-кіпрською поліцією в обох місцях було заарештовано 54 демонстранти; їх було того ж дня передано до Сил ООН на Кіпрі».

А. Декларація Туреччини від 28 січня 1987 р. відповідно до Статті 25 (ст. 25) Конвенції

15. 28 січня 1987 р. Уряд Туреччини депонував наступну декларацію у Генерального секретаря Ради Європи згідно зі Статтею 25 (ст. 25) Конвенції (див. пункт 65 нижче):

«Уряд Туреччини, діючи відповідно до пункту 1 Статті 25 (ст. 25-1) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, цим заявляє про визнання компетенції Європейської комісії з прав людини і про прийняття звернень відповідно до Статті 25 (ст. 25) Конвенції на наступних умовах:

(i) визнання права на подання звернень поширюється тільки на твердження, які стосуються дій чи бездіяльності органів державної влади в Туреччині, що мали місце в межах території, на яку розповсюджується дія Конституції Турецької Республіки;

(ii) обставини та умови, за яких Туреччина, на підставі Статті 15 (ст. 15) Конвенції, відмовляється, за особливих обставин, від своїх зобов'язань за Конвенцією, мають тлумачитися, з метою надання Комісії компетенції відповідно до цієї декларації, у світлі положень статей 119-122 Конституції Туреччини;

(iii) компетенція, надана Комісії відповідно до цієї декларації, не включає до себе питання щодо правового статусу військовослужбовців і, зокрема, дисциплінарної системи в збройних силах;

(iv) з метою надання Комісії компетенції відповідно до цієї декларації, поняття «демократичне суспільство» в пунктах 2 Статей 8, 9, 10 і 11 Конвенції (ст. 8-2, ст. 9-2, ст. 10-2, ст. 11-2) мають розумітися відповідно до принципів, закладених у Конституції Туреччини, і, зокрема, її Преамбули та Статті 13;

(v) з метою надання Комісії компетенції відповідно до цієї декларації, Статті 33, 52 і 135 мають розумітися як такі, що відповідають Статтям 10 і 11 (ст. 10, ст. 11) Конвенції.

Ця декларація стосується тверджень про факти, зокрема рішень суду, заснованих на таких фактах, що мали місце після дати депонування цієї декларації. Ця декларація дійсна протягом трьох років зо дня депонування у Генерального секретаря Ради Європи».

В. Листування між Генеральним секретарем Ради Європи і Постійним представником Туреччини

16. 29 січня 1987 р. Генеральний секретар Ради Європи розповсюдив наведену вище декларацію серед інших Високих Договірних Сторін Конвенції, зазначивши, що він звернув увагу влади Туреччини на той факт, що повідомлення, зроблене відповідно до пункту 3 Статті 25 (ст. 25-3) Конвенції, жодним чином не визначає заздалегідь правові питання, які можуть виникнути стосовно дійсності декларації Туреччини.

17. У листі від 5 лютого 1987 р. до Генерального секретаря Постійний представник Туреччини в Раді Європи заявив, що формулювання пункту 3 Статті 25 (ст. 25-3) Конвенції не дає жодних підстав для висловлення думок або додання зауважень під час розповсюдження декларації Туреччини серед Високих Договірних Сторін. Він додав:

«Міжнародна договірна практика, зокрема та, якої дотримується Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй як депозитарій аналогічних важливих договорів, таких як Статут Міжнародного Суду ООН або угод і конвенцій стосовно прав людини та основоположних свобод, також підтверджує, що депозитарій має утримуватися від будь-яких коментарів щодо суті будь-якої заяви, зробленої Договірною Стороною».

С. Реакція різних Договірних Сторін на декларацію Туреччини щодо Статті 25 (ст. 25)

18. 6 квітня 1987 р. Заступник міністра закордонних справ Греції направив листа до Генерального секретаря, стверджуючи, серед іншого, що застереження щодо Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не можуть формулюватися на підставі будь-якого іншого положення, крім Статті 64 (ст. 64). Він додав:

«Більш того, Стаття 25 (ст. 25) ні прямо, ні побічно не надає можливості формулювати застереження, аналогічні тим, що містяться в декларації Туреччини. Інакше не може бути через те, що якби існувала можливість висловлення застережень на підставі Статті 25 (ст. 25) Конвенції, такий спосіб провадження підірвав би Статтю 64 (ст. 64) Конвенції та рано чи пізно знищив би самі засади Конвенції.

...

Таким чином, турецькі застереження, оскільки вони виходять за рамки Статті 64 (ст. 64) Конвенції, мають розглядатися як неправомірні застереження і, відповідно, незаконні застереження. Отже, вони є недійсними і не можуть мати жодних правових наслідків».

19. У листі від 21 квітня 1987 р. до Генерального секретаря Постійний представник Швеції, серед іншого, зазначив, що «застереження і декларації... ставлять різні правові питання щодо обсягу визнання [Туреччиною]. Таким чином, Уряд залишає право повернутися до цього питання у світлі тих рішень, що можуть бути ухвалені компетентними органами Ради Європи стосовно конкретних звернень від окремих осіб».

20. Міністр закордонних справ Люксембургу в листі від 21 квітня 1987 р. до Генерального секретаря, серед іншого, зазначив, що «Люксембург залишає за собою право висловлювати... свою позицію щодо декларації Уряду Туреччини» перед компетентними органами Ради Європи. Він вказав на те, що «відсутність

формальної та офіційної реакції по суті проблеми не має... тлумачитися як мовчазне визнання Люксембургом застережень Уряду Туреччини».

21. У листі від 30 квітня 1987 р. до Генерального секретаря Постійний представник Данії, серед іншого, зазначив наступне:

«На думку Уряду Данії, застереження та декларації, що супроводжують зазначене визнання, ставлять різні правові питання щодо обсягу такого визнання. Таким чином, Уряд залишає за собою право повернутися до цих питань у світлі майбутніх рішень компетентних органів Ради Європи стосовно конкретних звернень від окремих осіб».

22. Постійний представник Норвегії у своєму листі від 4 травня 1987 р. до Генерального секретаря зазначив, що формулювання декларації можуть привести до виникнення складних питань щодо тлумачення рамок визнання права на подання звернень. На його думку, такі питання необхідно вирішувати Європейській комісії з прав людини під час розгляду конкретних звернень. Він додав:

«Тому бажано уникати будь-яких сумнівів щодо рамок та дійсності визнання окремими Державами такого права, які можуть виникати внаслідок узагальнених застережень щодо обставин, за яких звернення можуть вважатися прийнятними, пояснювальних тверджень чи інших обумовленостей».

23. У листі від 26 червня 1987 р. до Генерального секретаря Постійний представник Туреччини зазначив, що положення, які містяться в турецькій декларації, не слід розглядати як «застереження» в сенсі міжнародного договірного права. Він зазначив, серед іншого, що єдиним компетентним органом, який може давати юридично зобов'язальну оцінку дійсності умов, що містяться в декларації стосовно Статті 25 (ст. 25) Конвенції, є «Європейська комісія з прав людини, до якої надійшла індивідуальна заява, і, зрештою, Комітет міністрів, який діє на підставі Статті 32 (ст. 32) Конвенції».

24. Постійний представник Бельгії у своєму листі від 22 липня 1987 р. до Генерального секретаря зазначив, що умови та обмеження, встановлені декларацією, порушують правові питання щодо системи захисту, встановленої Конвенцією. Він додав:

«Бельгія, таким чином, залишає право висловлювати свою позицію щодо декларації Уряду Туреччини надалі та перед компетентними органами Ради Європи. Тим часом, відсутність офіційної реакції по суті проблеми жодним чином не має тлумачитися як мовчазне визнання Бельгією умов і обмежень із боку Уряду Туреччини».

D. Подальші декларації Туреччини щодо Статті 25 (ст. 25)

25. Туреччина згодом продовжила дію своєї декларації відповідно до Статті 25 (ст. 25) Конвенції на три роки, починаючи з 28 січня 1990 р. У декларації зазначається:

«Уряд Туреччини, діючи відповідно до пункту 1 Статті 25 (ст. 25-1) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, цим заявляє про

визнання компетенції Європейської комісії з прав людини приймати звернення відповідно до Статті 25 (ст. 25) Конвенції на наступних підставах:

(i) визнання права на подання звернень поширюється тільки на твердження, які стосуються дій чи бездіяльності органів державної влади в Туреччині, що мали місце в межах національної території Турецької Республіки;

(ii) обставини та умови, за яких Туреччина, на підставі Статті 15 (ст. 15) Конвенції, відмовляється, за особливих обставин, від своїх зобов'язань за Конвенцією, мають тлумачитися, з метою надання Комісії компетенції відповідно до цієї декларації, у світлі положень статей 119-122 Конституції Туреччини;

(iii) компетенція, надана Комісії відповідно до цієї декларації, не включає до себе питання щодо правового статусу військовослужбовців і, зокрема, дисциплінарної системи в збройних силах;

(iv) з метою надання Комісії компетенції відповідно до цієї декларації, Статті 8, 9, 10 і 11 (ст. 8, ст. 9, ст. 10, ст. 11) Конвенції мають тлумачитися зі зверненням особливої уваги до “тих правових і фактичних особливостей, що характеризують життя суспільства” (Європейський Суд із прав людини, рішення від 23 липня 1968 р., п. 34) в Туреччині, як це особливо зазначається в Конституції Туреччини, зокрема її Преамбулі.

Ця декларація стосується тверджень про факти, зокрема рішень суду, заснованих на таких фактах, що мали місце після 28 січня 1987 р. – дати депонування Туреччиною попередньої декларації. Ця декларація дійсна протягом трьох років, починаючи з 28 січня 1990 р.».

26. У тексті декларації про подальше продовження строку дії на трирічний період, починаючи з 28 січня 1993 р., зазначалося:

«Уряд Туреччини, діючи відповідно до пункту 1 Статті 25 (ст. 25-1) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, цим заявляє про визнання компетенції Європейської комісії з прав людини приймати звернення, що містять твердження стосовно дій чи бездіяльності органів державної влади в Туреччині, остільки, оскільки вони мали місце в межах національної території Турецької Республіки.

Ця декларація стосується тверджень про факти, зокрема рішень суду, заснованих на таких фактах, що мали місце після 28 січня 1987 р. – дати депонування Туреччиною першої декларації відповідно до Статті 25 (ст. 25) Конвенції. Ця декларація дійсна протягом трьох років, починаючи з 28 січня 1993 р.».

Е. Декларація Туреччини від 22 січня 1990 р. відповідно до Статті 46 (ст. 46) Конвенції

27. 22 січня 1990 р. Міністр закордонних справ Туреччини депонував наступну декларацію у Генерального секретаря Ради Європи згідно зі Статтею 46 (ст. 46) Конвенції (див. пункт 66 нижче):

«Від імені Уряду Турецької Республіки та діючи відповідно до Статті 46 ст. 46) Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, цим заявляю наступне:

«Уряд Турецької Республіки, діючи відповідно до Статті 46 (ст. 46) Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, цим визнає як обов'язкову *ipso facto* і без спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення й застосування Конвенції щодо здійснення юрисдикції в сенсі Статті 1 (ст. 1) Конвенції, які мали місце в межах національної території Турецької Республіки, а також за умови, що такі питання попередньо розглядалися Комісією в рамках повноважень, наданих їй Туреччиною.

Цю Декларацію зроблено на умові взаємності, зокрема взаємності зобов'язань, узятих відповідно до Конвенції. Вона дійсна протягом трьох років, починаючи з дати її депонування, і стосується питань, що виникають стосовно фактів, зокрема рішень суду, заснованих на таких фактах, що мали місце після дати депонування цієї Декларації».

Строк дії цієї декларації було продовжено на трирічний період, починаючи з 22 січня 1993 р., в основному на тих же умовах.

28. Генеральний секретар Ради Європи листом від 26 січня 1990 р. підтвердив депонування турецької декларації відповідно до Статті 46 (ст. 46) і зазначив, що це підтвердження не зачіпає правові питання, які можуть виникнути стосовно дійсності декларації Туреччини.

29. У листі від 31 травня 1990 р. до Генерального секретаря Постійний представник Греції, серед іншого, зазначив наступне:

«Стаття 46 (ст. 46) Конвенції є чіткою і має строго тлумачитися й застосовуватися. Вона передбачає, що в деклараціях про визнання юрисдикції Суду можуть передбачатися лише дві умови: (а) умова взаємності, якщо такі декларації не є безумовними, і (б) дія протягом певного строку.

Відповідно, зазначена вище декларація Уряду Туреччини, яка, окрім цих двох умов, містить додаткові обмеження або застереження, в тому, що стосується останнього, є взагалі несумісною зі Статтею 46 (ст. 46) Конвенції та Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, як уже було зазначено в листі Уряду Греції від 6 квітня 1987 р. щодо декларації Уряду Туреччини відповідно до статті 25 вищевказаної Конвенції. З цього випливає, що такі обмеження або застереження є недійсними і не можуть мати юридичної сили».

II. ДЕКЛАРАЦІЯ КІПРУ ВІДПОВІДНО ДО СТАТТІ 25 (СТ. 25)

30. Листом від 9 серпня 1988 р. Уряд Кіпру депонував наступну декларацію згідно зі Статтею 25 (ст. 25) Конвенції:

«Від імені Уряду Республіки Кіпр заявляю, відповідно до Статті 25 (ст. 25) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., що Уряд Республіки Кіпр визнає, протягом періоду, що починається 1 січня 1989 р. і закінчується 31 грудня 1991 р., компетенцію Європейської комісії з прав людини отримувати звернення, подані Генеральному секретареві Ради Європи після 31 грудня 1988 р., від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які стверджують щодо будь-яких актів чи рішень, що були ухвалені, або будь-яких фактів чи подій, які мали місце після 31 грудня 1988 р., що вони є жертвою порушення прав, закріплених у Конвенції.

Від імені Уряду Республіки Кіпр далі заявляю, що компетенція Європейської комісії на підставі Статті 25 (ст. 25) Конвенції не поширюється на звернення щодо дій або бездіяльності, ймовірно пов'язаних із порушеннями Конвенції чи Протоколів до неї, в яких Республіку Кіпр названо відповідачем, якщо такі дії чи бездіяльність стосуються заходів, вжитих Урядом Республіки Кіпр для задоволення потреб, що викликані тривалим вторгненням і військовою окупацією Туреччиною частини території Республіки Кіпр».

31. У листі від 12 вересня 1988 р. Генеральний секретар нагадав, що, відповідно до загальних правил, повідомлення, зроблене відповідно до пункту 3 Статті 25 (ст. 25-3), жодним чином не визначає задалегідь правові питання, які можуть виникнути стосовно дійсності декларації Кіпру.

32. Строк дії цієї декларації було продовжено на тих же умовах 2 січня 1992 р. Листом від 22 грудня 1994 р. строк її дії було продовжено на наступний трирічний період без вищезазначених обмежень *ratione materiae*.

III. ДЕКЛАРАЦІЯ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВІДПОВІДНО ДО СТАТТІ 25 (СТ. 25)

33. У декларації Сполученого Королівства відповідно до Статті 25 (ст. 25) від 14 січня 1966 р., строк дії якої надалі було продовжено, зазначається:

«На підставі вказівок Її Величності Міністра закордонних справ маю честь заявити, відповідно до положень Статті 25 (ст. 25) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 р., що Уряд Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії визнає, тільки стосовно Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, а не стосовно, до наступного повідомлення, будь-якої іншої території, за міжнародні відносини котрої Уряд Сполученого Королівства несе відповідальність, протягом періоду, що починається 14 січня 1966 р. і закінчується 13 січня 1969 р., компетенцію Європейської комісії з прав людини отримувати звернення, подані Генеральному секретареві Ради Європи після 13

січня 1966 р., від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які стверджують щодо будь-яких актів чи рішень, що були ухвалені, або будь-яких фактів чи подій, які мали місце після 13 січня 1966 р., що вони є жертвою порушення прав, закріплених у цій Конвенції та Протоколах до неї, відкритих для підписання в Парижі 20 березня 1952 р.

Ця декларація не розповсюджується на звернення щодо будь-чого, що мало чи має місце на будь-якій території, стосовно якої компетенцію Європейської комісії з прав людини отримувати звернення не визнано Урядом Сполученого Королівства, а також на звернення з приводу будь-чого, що мало чи має місце в Сполученому Королівстві стосовно цієї території або питань, що на ній виникають».

ПРОВАДЖЕННЯ В КОМІСІЇ

34. Пані Лоїзиду продала свою заяву (№ 15318/89) 22 липня 1989 р. Вона скаржилася на те, що її арешт і утримання під вартою спричинили порушення Статей 3, 5 і 8 (ст. 3, ст. 5, ст. 8) Конвенції. Вона також скаржилася на те, що відмова в доступі до її власності становила тривале порушення Статті 8 (ст. 8) Конвенції та Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1).

35. 4 березня 1991 р. Комісія визнала скарги заявниці прийнятними в частині, що ставить питання відповідно до Статей 3, 5 і 8 (ст. 3, ст. 5, ст. 8) щодо її арешту та утримання під вартою і Статті 8 (ст. 8) та Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1) щодо тривалого порушення її права на доступ до власності, які ймовірно мали місце після 29 січня 1987 р. Її скаргу, відповідно до останніх двох положень, щодо тривалого порушення її прав власності до 29 січня 1987 р. була оголошено неприйнятною.

У своїй доповіді від 8 липня 1993 р. (Стаття 31) (ст. 31) Комісія дійшла висновку про відсутність порушення Статті 3 (ст. 3) (одноголосно); Статті 8 (ст. 8) що стосується приватного життя заявниці (одинадцятьма голосами проти двох); пункту 1 Статті 5 (ст. 5-1) (дев'ятьма голосами проти чотирьох); Статті 8 (ст. 8) щодо житла заявниці (дев'ятьма голосами проти чотирьох) і Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1) (вісьмома голосами проти п'яти). Повний текст висновку Комісії та три окремі думки, що містяться в доповіді, наведено в додатку до цього рішення.³

ОСТАТОЧНІ ПОДАННЯ ДО СУДУ

36. Наприкінці слухань Уповноважена особа Уряду Туреччини зазначив наступне:

³ Примітка Секретаря: з практичних міркувань, цей додаток буде опублікований лише в друкованому варіанті рішення (том 310 із серії А публікацій Суду), але копію звіту Комісії можна отримати в Секретаріаті.

«У світлі сказаного для мене є честю від імені Уряду Туреччини закликати Суд оголосити, що в нього немає юрисдикції розглядати цю справу, засновану на заяві, яку було подано пані Лоїзиду і передано до суду греко-кіпрської адміністрацією. Наведені твердження виходять за рамки юрисдикції Туреччини у сенсі Статті 1 (ст. 1) Конвенції. Як додатковий аргумент, ми також бажаємо, щоб Суд визнав відсутність своєї юрисдикції щодо розгляду цієї заяви, поданої пані Лоїзиду, на підставі територіального обмеження, яке є невід'ємною частиною визнання Туреччиною юрисдикції Комісії відповідно до Статті 25 (ст. 25) Конвенції.

По-друге, від імені Уряду Туреччини, я прохав би Суд оголосити про відсутність юрисдикції щодо розгляду заяви, поданої пані Лоїзиду, оскільки стверджувані факти передували даті набрання чинності декларацією Туреччини про визнання юрисдикції Суду відповідно до Статті 46 (ст. 46) Конвенції. Більш того, ці факти передували даті набрання чинності декларацією Туреччини про визнання юрисдикції Комісії відповідно до Статті 25 (ст. 25)».

37. У своєму меморандумі Уряд-заявник зазначив:

«З усіх наведених вище причин Уряд Кіпру стверджує, що: а) “попередні заперечення Туреччини” мають бути відхилені; б) передача справи до Суду Урядом Кіпру є обґрунтованою та виправданою в інтересах європейського громадського порядку та захисту прав людини відповідно до Конвенції; і с) що скарги заявниці в наведеній вище справі на порушення її прав, передбачених Конвенцією, є правомірними».

38. Наприкінці свого меморандуму заявниця зазначила:

«Виходячи з наведених вище міркувань, прошу Суд:

(i) відхилити всі попередні заперечення, висунуті від імені Туреччини; і

(ii) підтвердити наявність юрисдикції щодо тривалих порушень Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1) і Статті 8 (ст. 8) Конвенції, починаючи з 28 січня 1987 р. або (натомість) з 22 січня 1990 р.».

ЩОДО ПРАВА

I. СТАТУС УРЯДУ-ЗАЯВНИКА

39. Протягом усього провадження Уряд Туреччини систематично посилався на Уряд-заявника як на «греко-кіпрську адміністрацію».

Він зазначав, без жодної подальшої аргументації, що не визнає правоздатність Уряду-заявника представляти народ Кіпру і що його присутність у Суді в цій справі не слід розуміти як будь-яку форму визнання цього Уряду.

40. Суд обмежується зауваженням, з посиланням, серед іншого, на послідовну практику Ради Європи та рішення Комісії у міждержавних справах Кіпру проти Туреччини, що Уряд-заявник визнаний міжнародною спільнотою як Уряд Республіки Кіпр (див. у зв'язку з цим заяви №№ 6780/74 і 6950/75; справа «Кіпр проти Туреччини», 26 травня 1975 р., Рішення та доповіді (РД), том 2, п. 125 на с. 135-136; заява № 8007/77, РД, том 13, п. 85 на с. 146). Таким чином, його правоздатність при зверненні до суду як Уряду однієї з Високих Договірних Сторін Конвенції не може піддаватися сумніву. Більш того, не заперечувався той факт, що заявниця є громадянкою Республіки Кіпр.

41. У будь-якому разі, визнання Уряду-заявника Урядом-відповідачем не є передумовою для початку провадження відповідно до Статті 24 (ст. 24) Конвенції або для передачі справи до Суду відповідно до Статті 48 (ст. 48) (див. заяву № 8007/77, *loc. cit.*, с. 147-148). Якби було інакше, то систему колективного забезпечення здійснення, яка є центральним елементом системи Конвенції, можна було б фактично звести нанівець взаємними визнаннями між окремими Урядами та Державами.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСОМ

42. Уряд Туреччини стверджує, що основною метою заяви є політична пропаганда. Рішення Уряду-заявника передати справу до Суду було фактично ухвалено не з метою скарги на стверджені порушення прав заявниці, а швидше для того, щоб спонукати до дебатів у Суді з приводу статусу «Турецької Республіки Північного Кіпру» («ТРПК»). Такий підхід становить зловживання процесом. Отже, розгляд цих скарг не входить до компетенції Суду, оскільки вони ставлять за мету перевернути характер процедури судового контролю.

43. Уряд-заявник і Комісія не погодилися з цим твердженням. Уряд Кіпру, серед іншого, аргументував, що справа заявниці є одним із тисяч прикладів того, як переміщені особи були позбавлені своєї власності у зв'язку з незаконною турецькою окупацією Північного Кіпру. Крім того, цілком природно, що Уряд Кіпру має бути зацікавлений у долі своїх громадян. Заявниця, зі свого боку, вважає, що цій претензії бракує статусу попереднього заперечення.

44. Суд зауважує, що це заперечення не було висунуто під час провадження в Комісії. Відповідно, Уряд Туреччини позбавляється права заявляти це заперечення в Суді в частині, що стосується пані Лоїзиду.

45. У частині, що стосується Уряду-заявника, Суд зазначає, що цей Уряд передав справу до Суду, серед іншого, через своє занепокоєння щодо прав заявниці та інших громадян, які опинилися в аналогічній ситуації. Суд не визнає таку мотивацію зловживанням процедурою.

Звідси випливає, що це заперечення має бути відхилено.

46. У світлі цього висновку Суд залишає відкритим питання, чи може він відмовляти в юрисдикції щодо заяви, з якою Держава звертається відповідно до пункту b Статті 48 (ст. 48-b), на підставі нібито недобросовісного характеру такої заяви.

III. РОЛЬ УРЯДУ ТУРЕЧЧИНИ В ПРОВАДЖЕННІ

47. Уряд Туреччини стверджував, що, по суті, ця справа стосується дій чи бездіяльності не Туреччини, а «ТРПК», яка, за його твердженням, є незалежною Державою, створеною на півночі Кіпру. Будучи єдиною Договірною Стороною, що визнала «ТРПК», з владою якої він підтримує близькі та дружні відносини, його роль у Суді обмежується *amicus curiae*, оскільки «ТРПК» сама не може бути «стороною» в цьому провадженні.

48. З точки зору Уряду-заявника, Туреччина, відповідно до Регламенту Суду, не може в цей спосіб змінювати свій статус і виступати від імені незаконного режиму, створеного в порушення міжнародного права та не визнаного міжнародною спільнотою.

49. Заявниця, зі свого боку, вважала, що позиція Уряду Туреччини фактично становить заперечення *ratione loci*.

50. Комісія вважає, що Туреччина виступає не як *amicus curiae*, а як Висока Договірна Сторона Конвенції.

51. Суд не вважає, що Договірна Сторона Конвенції може на власний розсуд визначати свій статус у провадженні в Суді так, як вона вважатиме за слушне. Він зазначає, що ця справа виникла зі звернення, поданого відповідно до Статті 25 (ст. 25) заявницею проти Туреччини як Високої Договірної Сторони Конвенції та переданого до Суду відповідно до пункту b Статті 48 (ст. 48-b) іншою Високою Договірною Стороною.

52. Тому Суд визнає, без вирішення наперед щодо решти питань у цьому провадженні, що Туреччина є Стороною-відповідачем у цій справі.

IV. ОБСЯГ СПРАВИ

53. У Комісії заявниця скаржилася на те, що її право на мирне користування своїм майном було порушено внаслідок тривалої окупації та контролю північної частини Кіпру турецькими збройними силами, які кілька разів не допускали її там до свого дому та іншої власності. Вона стверджувала, що цей фактичний стан речей становить тривале порушення її прав власності, всупереч Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1) до Конвенції, а також тривале порушення права на повагу до помешкання, всупереч Статті 8 (ст. 8) Конвенції. Вона також заявила про порушення Статті 3, пункту 1 Статті 5 та Статті 8 (ст. 3, ст. 5-1, ст. 8) Конвенції, спричинені її арештом та утриманням під вартою (див. пункт 34 вище).

54. У заяві щодо передачі цієї справи до Суду відповідно до пункту b Статті 48 (ст. 48-b) Конвенції, Уряд-заявник обмежився проханням винести рішення щодо скарг відповідно до Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1) і Статті 8 (ст. 8) у тій частині, оскільки їх було визнано Судом прийнятними (див. пункт 35 вище), стосовно доступу до власності заявниці. Відповідно, оскільки це ніким не заперечується, на розгляд Суду виносяться тільки ці скарги. Решта справи, що стосується арешту та утримання заявниці під вартою, виходить, таким чином, за межі компетенції Комітету міністрів Ради Європи відповідно до пункту 1 Статті 32 (ст. 32-1) Конвенції.

Суд зазначає, що питання про те, чи дозволяють Конвенція та Регламент Суду часткову передачу на розгляд відповідно до Статті 48 (ст. 48), як це має місце в цій справі, не ставилося під сумнів сторонами судового розгляду. Дійсно, Туреччина («Уряд-відповідач») погодилася з тим, що обсяг справи буде обмежений таким чином. За цих обставин Суд не вважає за необхідне виносити загальне рішення щодо того, чи припустимо обмежувати передачу справи до Суду окремими питаннями, стосовно яких Комісія висловила свою думку.

V. ЗАПЕРЕЧЕННЯ RATIONE LOCI

55. Уряд-відповідач подав два попередніх заперечення *ratione loci*. По-перше, він заявив, що Суду бракує компетенції розглядати справу по суті на тій підставі, що оскаржувані питання підпадають під юрисдикцію не Туреччини, а «ТРПК». По-друге, він стверджував, що, згідно з його деклараціями відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) Конвенції (див. пункти 4, 15 і 27 вище), він не визнає компетенцію ані Комісії, ані Суду розглядати дії та події, що відбуваються поза території його метрополії.

Суд розгляне кожне з цих заперечень по черзі.

A. Чи можуть факти, на які посилається заявниця, підпадати під юрисдикцію Туреччини відповідно до Статті 1 (ст. 1) Конвенції

1. Доводи сторін судового розгляду

56. Уряд-відповідач, перш за все, звернув увагу на те, що питання доступу до власності явно виходить за межі «юрисдикції» Туреччини. Це впливає з того, що воно було одним з основних питань під час міжгромадських переговорів між греко-кіпрською та турко-кіпрською громадами.

Більш того, сама присутність турецьких збройних сил на півночі Кіпру еквівалентна «юрисдикції» не більш, ніж перебування за кордоном збройних сил інших країн. Насправді, турецькі збройні сили ніколи не здійснювали «юрисдикцію» над життям або власністю в північній частині Кіпру. Без сумніву, саме з цієї причини висновки Комісії у міждержавних справах Кіпру проти Туреччини (заяви

№№ 6780/74, 6950/75, 8007/77) не були схвалені Комітетом міністрів, чия позиція відповідала реаліям ситуації, що склалася на Кіпрі після втручання Туреччини як однієї з трьох держав-гарантів Республіки Кіпр.

Туреччина також не здійснює повністю контроль у прикордонних територіях, як це було встановлено Комісією в її рішенні щодо прийнятності у цій справі. Вона здійснює контроль разом із владою «ТРПК», а там, де її збройні сили діють самостійно, вони роблять це від імені «ТРПК», яка не має достатньої кількості власних збройних сил. Той факт, що турецькі збройні сили діють у рамках командної структури управління турецької армії, не впливає на це положення.

На думку Уряду-відповідача, «ТРПК», не будучи маріонетковою Державою, як її характеризує заявниця, навпаки, є демократичною конституційною Державою з бездоганними демократичними рисами і повноваженнями. Основні права фактично гарантовані, і проводяться вільні вибори. Звідси випливає, що здійснення державної влади в «ТРПК» не може бути поставлено в провину Туреччині. Той факт, що цю Державу не визнано міжнародною спільнотою, не має будь-якого значення в цьому контексті.

57. Заявниця, чії подання були схвалені Урядом Кіпру, стверджувала, що питання відповідальності в цій справі за порушення Конвенції мають розглядатися у світлі відповідних принципів міжнародного права. У зв'язку з цим підхід Комісії, який зосереджував увагу на прямій участі турецьких посадових осіб у порушеннях Конвенції, за змістом міжнародного права не є правильним. Держава, в принципі, згідно з міжнародним правом несе відповідальність за порушення прав, що відбуваються на територіях, над якими вона здійснює фізичний контроль.

На думку заявниці, міжнародне право визнає, що Держава, яка таким чином несе відповідальність щодо певної території, продовжує її нести, навіть якщо управління цією територією здійснюється місцевою адміністрацією. Це не залежить від того, чи є місцева адміністрація незаконною з тієї причини, що є наслідком незаконного застосування сили, чи законною, як у разі Держави, що знаходиться під протекторатом, або іншої політично залежної країни. Держава не може уникнути правової відповідальності за свої незаконні акти вторгнення та військової окупації, а також за наступні події, призначаючи або дозволяючи створення місцевої адміністрації в різних формах, як би їх не називати. Таким чином, влади, що здійснювали контроль у маріонеткових державах, створених у Маньчжурії, Хорватії та Словаччині у 1939-1945 роках, не розглядалися як звільнені від відповідальності за порушення міжнародного права цими адміністраціями (Уайтмен, Огляд міжнародного права (Whitman, Digest of International Law), т. 8, с. 835-837 (1967)). Аналогічно, міжнародна відповідальність суверена-протектора чи верховного суверена зберігається, навіть якщо політично залежну країну утворено законно. Ця відповідальність Держави щодо протекторатів і автономних регіонів підтверджується роботами авторитетних фахівців у сфері права (Руссо, Міжнародне публічне право (Rousseau, Droit international public), т. V, 1983, с. 31, п. 28; Ройтер, Міжнародне публічне право (Reuter, Droit international public), 6 видання, 1983, с. 262; Швейцарський довідник із міжнародного публічного права (Repertoire suisse de droit international public), т. III, 1975, с. 1722-23; Верзійл, Міжнародне право в

історичній перспективі (Verzijl, *International Law in Historical Perspective*, т. IV, 1973, с. 710-711)).

Заявниця далі стверджувала, що застосування до цієї справи критерію відповідальності, під яким розумілась би наявність прямого втручання турецьких військових у кожному можливому випадку порушення Конвенції на Північному Кіпрі, повністю суперечило б звичайній моделі застосування принципів відповідальності Держави, викладених вище. Вимагати від заявників дотримання такого стандарту на стадії розгляду справи по суті було б цілком нереалістичним, а також означало б фактичну амністію та відмову в правосудді.

Нарешті, якщо Туреччина не несе відповідальності за ситуацію в Північному Кіпрі, то тоді жодного іншого суб'єкта права неможливо притягнути до відповідальності. Проте, принцип ефективного захисту прав за Конвенцією, визнаний у судовій практиці Суду, вимагає, щоб у системі відповідальності були відсутні прогалини. Принципи системи Конвенції та міжнародно-правова відповідальність Держав, таким чином, зводяться в режим, за яким Туреччина несе відповідальність за забезпечення контролю над подіями в північному Кіпрі.

58. З цього питання Комісія дотримувалася думки, що заявниця була позбавлена права доступу до своєї власності через присутність турецьких збройних сил у північній частині Кіпру, які здійснюють повний контроль у прикордонній зоні. Ця відмова в доступі, таким чином, ставиться в провину Туреччині.

2. Розгляд Судом питання

59. Стаття 1 (ст. 1) Конвенції проголошує:

«Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I [цієї] Конвенції».

60. Суду належить розглянути питання про те, чи позбавлений він компетенції розглядати скарги заявниці на підставі того, що вони торкаються питань, які не можуть підпадати під «юрисдикцію» Уряду-відповідача.

61. Суд бажав би підкреслити, що на етапі попередніх заперечень у своєму провадженні він не покликаний розглядати, чи є Туреччина фактично відповідальною, відповідно до Конвенції, за дії, що лежать в основі скарг заявниці. Також він не покликаний встановлювати принципи, що регулюють відповідальність Держави, відповідно до Конвенції, в ситуації, схожій з тією, що має місце в північній частині Кіпру. Такі питання скоріше відносяться до етапу розгляду Судом справи по суті. Судовий розгляд обмежується встановленням того, чи можуть питання, на які скаржиться заявниця, підпадати під «юрисдикцію» Туреччини, навіть якщо вони мають місце поза її національною територією.

62. Щодо цього Суд нагадує, що хоча Стаття 1 (ст. 1) встановлює рамки для Конвенції, поняття «юрисдикції» відповідно до цього положення не обмежується національною територією Високих Договірних Сторін. Наприклад, відповідно до своєї усталеної судової практики, Суд вирішив, що екстрадиція або вислання особи Договірною Державою може призвести до виникнення питання згідно зі Статтею 3 (ст. 3) і, отже, спричинити відповідальність такої Держави за

Конвенцією (див. рішення у справі «Серінг проти Сполученого Королівства» (Soering v. the United Kingdom) від 7 липня 1989 р., серія А, № 161, с. 35-36, п. 91; рішення у справі «Крус Варас та інші проти Швеції» (Cruz Varas and Others v. Sweden) від 20 березня 1991 р., серія А, № 201, с. 28, пп. 69 і 70; рішення у справі «Вілвараджа та інші проти Сполученого Королівства» (Vilvarajah and Others v. the United Kingdom) від 30 жовтня 1991 р., серія А, № 215, с. 34, п. 103). Крім того, відповідальність Договірних Сторін може наставати через дії їхніх посадових осіб, вчинені як у межах, так і поза межами національних кордонів, що спричиняє наслідки поза їхньою власною територією (див. рішення у справі «Дрозд і Янусек проти Франції та Іспанії» (Drozd and Janousek v. France and Spain) від 26 червня 1992 р., серія А, № 240, с. 29, п. 91).

З урахуванням предмета та мети Конвенції, відповідальність Договірної Сторони також може виникати, коли внаслідок військових дій – як законних, так і незаконних – вона здійснює фактичний контроль за районом поза її національною територією. Зобов'язання щодо захисту в цьому районі прав і свобод, встановлених Конвенцією, випливає з факту такого контролю, незалежно від того, чи здійснюється він безпосередньо через збройні сили, чи через підпорядковану місцеву адміністрацію.

63. У зв'язку з цим Уряд-відповідач визнав, що втрата заявницею контролю над своєю власністю виникла внаслідок окупації північної частини Кіпру турецькими військами і встановлення там «ТРПК». Крім того, не заперечувалось те, що заявниця була позбавлена турецькими військами можливості отримати доступ до своєї власності.

64. З цього випливає, що такі дії можуть підпадати під турецьку «юрисдикцію» в сенсі Статті 1 (ст. 1) Конвенції. Таким чином, Суд, на етапі розгляду справи по суті має вирішити питання щодо того, чи може предмет скарги бути поставлений у провину Туреччині і служити підставою для встановлення відповідальності Держави.

В. Дійсність територіальних обмежень, що супроводжують декларації Туреччини щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46)

65. У відповідних положеннях Статті 25 (ст. 25) Конвенції зазначається:

«1. Комісія може приймати звернення, адресовані Генеральному секретареві Ради Європи, від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції, за умови, що Висока Договірна Сторона, на яку подано скаргу, заявила, що визнає компетенцію Комісії приймати такі звернення. Ті Високі Договірні Сторони, що зробили таку заяву, зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.

2. Такі заяви можуть бути зроблені на певний строк.

...»

66. У Статті 46 (ст. 46) Конвенції викладено наступне:

«1. Будь-яка з Високих Договірних Сторін може будь-коли заявити про те, що визнає як обов'язкову *ipso facto* і без спеціальної угоди юрисдикцію Суду в усіх питаннях, що стосуються тлумачення й застосування... Конвенції.

2. Вищезазначені декларації можуть бути безумовними або за умови взаємності з боку декількох чи деяких інших Високих Договірних Сторін, або на певний строк.

3. Ці декларації депонуються у Генерального секретаря Ради Європи, який зобов'язаний надіслати їхні копії Високим Договірним Сторонам».

67. Уряд-відповідач стверджував, що відповідні територіальні та інші обмеження, які містяться в деклараціях щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) від 28 січня 1987 р. і 22 січня 1990 р. (продовжених 22 січня 1993 р.), відповідно, є юридично обґрунтованими та зобов'язують конвенційні установи. Система, створена відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), є факультативною, і Договірні Держави можуть зобов'язуватися чи не зобов'язуватися брати в ній участь. Відсутні жодні вказівки на те, що Договірні Сторони, під час розробки Конвенції, погодилися на те, що часткове визнання компетенції Комісії та Суду є неприпустимим. Якби вони мали намір заборонити обмеження в деклараціях щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), то з цією метою вони включили б окреме положення, як це прийнято в договірній практиці Ради Європи.

Фактично, в системі Конвенції існують численні положення, зокрема Статті 63 та 64 (ст. 63, ст. 64), пункт 2 Статті 6 Протоколу № 4 та пункт 2 Статті 7 Протоколу № 7, (П4-6-2, П7-7-2), які служать основою для зобов'язань «à la carte» Договірних Сторін. Більш того, інші Держави супроводили матеріально-правовими обмеженнями свої документи про визнання, як, наприклад, Сполучене Королівство (див. пункт 33 вище) – тут йдеться про територіальне обмеження – і Кіпр (див. пункти 30 і 32 вище).

Уряд-відповідач також послався на усталену практику, відповідно до Статті 36 Статуту Міжнародного Суду, що дозволяє супроводжувати можливість визнання юрисдикції Суду матеріально-правовими, територіальними та часовими обмеженнями. Формулювання пункту 3 Статті 36 Статуту в усіх суттєвих аспектах є тим же самим, що використане в Статтях 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) Конвенції. У зв'язку з цим історія розробки Конвенції показує, що Стаття 36 Статуту була зразком для Статті 46 (ст. 46) Конвенції. У міжнародному договірному праві встановився принцип, згідно з яким вираз, що використовується в одному договорі, матиме той же зміст, якщо його використано в іншому договорі.

Уряд-відповідач надалі стверджував, що Статті 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) необхідно тлумачити з огляду на їхній зміст під час розробки Конвенції. Цей принцип одночасності змісту є частиною «добросовісного» тлумачення, закріпленого Статтею 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів. На той час

міжнародна судова практика дозволяла додавати умови або обмеження до будь-якого факультативного визнання юрисдикції міжнародного органу правосуддя. Той факт, що укладачі Конвенції не вдавалися до використання різних формулювань, свідчить, що вони мали намір надати Державам ту ж свободу додавати обмеження до їхніх декларацій, якою користуються відповідно до Статті 36 Статуту Міжнародного Суду.

Нарешті, що стосується подальшої договірної практики, попри заяви, які заперечують проти тлумачення Туреччиною Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), не було встановлено, чи існує практика, яка б відбивала домовленість між усіма Договірними Сторонами стосовно додання умов до таких документів про визнання.

68. На думку заявниці та Уряду Кіпру, коли Держави виступають із деклараціями відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) із визнанням компетенції Комісії та Суду, єдиними дозволеними умовами можуть бути тільки умови *ratione temporis*. Фактично, територіальні обмеження в декларації Туреччини рівносильні прихованому застереженню.

До того ж, давно усталена практика Міжнародного Суду, яка визнає обмеження щодо юрисдикції Суду відповідно до Статті 36 Статуту, не може стати в нагоді в цій справі через істотні відмінності між двома системами. Міжнародний Суд є самостійним міжнародним органом правосуддя, не зв'язаним з угодою, що встановлює норми, наприклад, такою, як Конвенція.

69. Комісія, посиляючись на своє рішення про прийнятність у цій справі, також визнала, що обмеження, які містяться в декларації Туреччини щодо Статті 25 (ст. 25), є недійсними, за винятком часового обмеження. Вона висловила таку ж точку зору щодо територіального обмеження, яке міститься в декларації щодо Статті 46 (ст. 46).

70. Суд звертає увагу на те, що Статті 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) Конвенції є положеннями, необхідними для ефективності конвенційної системи, оскільки вони розмежують відповідальність Комісії та Суду «для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань» (Стаття 19) (ст. 19), визначаючи їхню компетенцію з розгляду скарг на стверджені порушень прав і свобод, закріплених Конвенцією. У тлумаченні цих ключових положень необхідно звертати увагу на особливий характер Конвенції як договору про колективне забезпечення прав людини та основоположних свобод.

Як відзначалося в рішенні Суду в справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*) від 18 січня 1978 р. (серія А, № 25, с. 90, п. 239):

«На відміну від міжнародних договорів класичного типу, Конвенція містить у собі більш ніж звичайні взаємні зобов'язання між Договірними Державами. Вона, понад мережу взаємних двосторонніх зобов'язань, створює об'єктивні обов'язки, які, за словами Преамбули, отримують переваги від «колективного забезпечення»».

71. Той факт, що Конвенція є живим інструментом, який має тлумачитися у світлі сучасних умов, міцно вкоренився в судовій практиці Суду (див., серед

іншого, рішення у справі «Тайрер проти Сполученого Королівства» (Tytler v. the United Kingdom) від 25 квітня 1978 р., серія А, № 26, с. 15-16, п. 31). Такий підхід, на думку Суду, не обмежується матеріально-правовими положеннями Конвенції, а також застосовується до цих положень, зокрема Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), які регулюють діяльність конвенційного механізму забезпечення. З цього випливає, що ці положення не можуть тлумачитися тільки відповідно до намірів їхніх авторів, висловлених більш ніж 40 років тому.

Відповідно, навіть якщо було б встановлено, хоча це не має місця, що обмеження, відмінні від *ratione temporis*, вважалися припустимими відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) тоді, коли менша частина теперішніх Договірних Сторін приєдналася до Конвенції, такий доказ не може бути вирішальним.

72. Крім того, предмет і мета Конвенції як інструмента захисту окремих людей вимагають, щоб її положення тлумачилися та застосовувалися таким чином, щоб зробити її гарантії практичними та ефективними (див., серед іншого, вищезгадане рішення у справі Серінга, с. 34, п. 87, та рішення у справі «Артико проти Італії» (Artico v. Italy) від 13 травня 1980 р., серія А, № 37, с. 16, п. 33).

73. Для визначення того, чи можуть Договірні Сторони встановлювати обмеження на визнання ними компетенції Комісії та Суду відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), Суд прагнучим встановити звичайний зміст, що надається умовам цих положень в їхньому контексті та у світлі їхнього предмета та мети (див., серед іншого, рішення у справі «Джонстон та інші проти Ірландії» (Johnston and Others v. Ireland) від 18 грудня 1986 р., серія А, № 112, с. 24, п. 51, та пункт 1 Статті 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р.). Він також візьме до уваги, разом із контекстом, «наступну практику застосування договору, яка встановлює угоду учасників щодо його тлумачення» (див. пункт 3 (b) Статті 31 вищезгаданої Віденської конвенції).

74. Як пункт 2 Статті 25, так і пункт 2 Статті 46 (ст. 25, ст. 46) у прямій формі дозволяють робити відповідні декларації на певний період. Ці положення послідовно розумілися як такі, що дозволяють Договірним Сторонам також обмежувати застосування заднім числом їхнього визнання компетенції Комісії та Суду (див., зокрема, рішення у справі «Стамулакато проти Греції» (Stamoulakatos v. Greece) від 26 жовтня 1993 р., серія А, № 271, с. 13, п. 32). Цей момент ніким не заперечувався.

75. Стаття 25 (ст. 25) не містить прямо сформульованого положення про інші форми обмежень (див. пункт 65 вище). Крім того, пункт 2 Статті 46 (ст. 46) передбачає, що декларації «можуть бути безумовними або за умови взаємності...» (див. пункт 66 вище).

Якщо, як це стверджує Уряд-відповідач, матеріально-правові або територіальні обмеження допускалися б у відповідності до цих положень, то Договірні Сторони, залежно від обсягу свого визнання, були б вільні приєднуватися до різних режимів забезпечення виконання зобов'язань за Конвенцією. Така система, яка б давала можливість Державам обмежувати свою згоду факультативними умовами, не тільки б серйозно послабила роль Комісії та Суду в здійсненні їхніх функцій, але також і зменшила б ефективність Конвенції як конституційного інструмента європейського

громадського порядку (*ordre public*). Крім того, там, де Конвенція дозволяє Державам обмежувати своє визнання відповідно до Статті 25 (ст. 25), це зумовлено в прямій формі (див. у зв'язку з цим пункт 2 Статті 6 Протоколу № 4 і пункт 2 Статті 7 Протоколу № 7) (П4-6-2, П7-7-2).

На думку Суду, з урахуванням зазначених вище предмета та мети конвенційної системи, наслідки для забезпечення виконання зобов'язань за Конвенцією та досягнення її цілей були б настільки далекосяжними, що право на це необхідно було б передбачити в прямій формі. Однак таке положення відсутнє як у Статті 25, так і у Статті 46 (ст. 25, ст. 46).

76. Суд далі зазначає, що Стаття 64 (ст. 64) Конвенції дозволяє державам робити застереження під час підписання Конвенції або під час депонування документів про ратифікацію. Проте право робити застереження, згідно зі Статтею 64 (ст. 64), є обмеженим і зумовлено конкретними положеннями Конвенції «з огляду на те, що будь-який чинний на той час на території [відповідної Договірної Сторони] закон не відповідає цьому положенню». Крім того, застереження загального характеру забороняються.

77. На думку Суду, наявність такої обмежувальної умови, що регулює застереження, означає, що Держави не можуть супроводжувати застереженнями своє визнання факультативних умов, практично вилучаючи таким чином області свого законодавства і практики в рамках своєї «юрисдикції» з-під нагляду конвенційних установ. Нерівність між Договірними державами, яку може викликати допустимість таких умовних визнань, крім того, суперечила б зазначеній у Преамбулі Конвенції меті досягнення тіснішого єднання в забезпеченні та подальшому розвитку прав людини.

78. Наведені вище міркування самі по собі переконливо підтримують ту точку зору, що такі обмеження не допускаються за конвенційною системою.

79. Такий підхід підтверджується подальшою практикою Договірних Сторін відповідно до цих положень. З моменту набуття чинності Конвенцією і до теперішнього часу, майже всі з тридцяти сторін Конвенції, за винятком Уряд-відповідача, визнали компетенцію Комісії та Суду з розгляду скарг без обмежень *ratione loci* або *ratione materiae*. Єдиними винятками з цієї послідовної практики були обмеження, якими супроводжувалася декларація Кіпру відповідно до Статті 25 (ст. 25) (див. пункти 30 і 32 вище) і які на цей час відкликані (див. пункт 32 вище), а також, як стверджує Уряд-відповідач, декларація Сполученого Королівства щодо Статті 25 (ст. 25) (див. пункт 33 вище).

80. У зв'язку з цим, Комісія висунула припущення, що обмеження було сформульовано Сполученим Королівством у світлі пункту 4 Статті 63 (ст. 63-4) Конвенції з метою виключити компетенцію Комісії з розгляду звернень стосовно його територій, які знаходяться за межами метрополії. У цьому контексті, Суд не покликаний тлумачити точний обсяг цієї декларації, на яку Уряд-відповідач посилався як на приклад територіального обмеження. Яким би не був її зміст, ця декларація, а також декларація Кіпру не суперечать наявності практики, яка підтверджує майже загальну згоду між Договірними Сторонами стосовно того, що

Статті 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) Конвенції не припускають територіальних чи матеріально-правових обмежень.

81. Наявність такої практики також підтверджується реакцією Урядів Швеції, Люксембургу, Данії, Норвегії та Бельгії, а також Генерального секретаря Ради Європи як депозитарія, котрі відстоювали своє бачення правових питань, що виникають у зв'язку з обсягом першої декларації Туреччини щодо Статті 25 (ст. 25) (див. пункти 18-24 вище), і Уряду Греції, який вважає обмеження, котрими супроводжуються декларації Туреччини відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), недійсними (див. пункт 18 вище).

82. Наявність такої однакової та послідовної державної практики очевидно спростовує аргументи Уряду-відповідача, згідно з якими, обмеження, котрими супроводжуються декларації щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), мали передбачатися укладачами Конвенції у світлі практики згідно зі Статтею 36 Статуту Міжнародного Суду.

83. У зв'язку з цим не заперечується те, що Держави можуть супроводжувати обмеженнями своє визнання факультативної юрисдикції Міжнародного Суду. Також не оскаржувалося те, що Стаття 46 (ст. 46) Конвенції мала за зразок Статтю 36 Статуту Міжнародного Суду. Однак, на думку Суду, з цього не випливає, що такі обмеження, які супроводжують визнання юрисдикції Комісії та Суду, також мають дозволятися згідно з Конвенцією.

84. По-перше, контекст, в якому діє Суд, суттєво відрізняється від того, в якому діють конвенційні установи. Суд, серед іншого, покликаний розглядати, з посиланням на принципи міжнародного права, будь-які правові спори між Державами, що можуть виникати в будь-якій частині земної кулі. Предмет спору може стосуватися будь-якої галузі міжнародного права. По-друге, на відміну від конвенційних установ, роль Міжнародного Суду не обмежена виключно прямими наглядовими функціями щодо нормовстановчого договору, такого як Конвенція.

85. Така фундаментальна відмінність у ролі і мет відповідних органів правосуддя, разом із наявністю практики безумовного визнання відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), надає незаперечну основу для розрізнення практики Конвенції від практики Міжнародного Суду.

86. Нарешті, хоча цей аргумент і не було розвинено Урядом-відповідачем, Суд не вважає, що застосування за аналогією пункту 4 Статті 63 (ст. 63-4) є підставою для твердження, нібито територіальне обмеження є допустимим відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46).

Відповідно до цього аргументу, Статтю 25 (ст. 25) не можна застосовувати поза національними кордонами до територій, відмінних від тих, що передбачені Статтею 63 (ст. 63), якщо Держава окремо не поширює її дію на такі території. Як наслідок, Держава може обмежувати визнання права на подачу індивідуального звернення своєю національною територією, що і мало місце в цій справі.

87. Суд, по-перше, нагадує, що, відповідно до поняття «юрисдикції», закріпленого в Статті 1 (ст. 1) Конвенції, відповідальність Держави може виникати за дії та події, що відбуваються поза кордонами Держави (див. пункт 62 вище). З цього випливає, що не може бути вимоги, як це передбачено пунктом 4 Статті 63

(ст. 63-4) для закордонних територій, згаданих у цьому положенні, щоб на них, перш ніж може бути понесена відповідальність, у прямій формі поширювалося визнання щодо Статті 25 (ст. 25).

88. Крім того, слід звернути увагу на той факт, що предмет і мета Статті 25 і Статті 63 (ст. 25, ст. 63) є різними. Стаття 63 (ст. 63) стосується рішення Договірної Сторони взяти на себе повну відповідальність, згідно з Конвенцією, за всі дії державних органів щодо території, за міжнародні відносини котрої вона несе відповідальність. Стаття 25 (ст. 25), з іншого боку, стосується визнання Договірною Стороною компетенції Комісії розглядати скарги на дії її посадових осіб, що діють під її безпосереднім керівництвом. З урахуванням фундаментально різного характеру цих положень, той факт, що, відповідно до пункту 4 Статті 63 (ст. 63-4), існує необхідність в окремій декларації про визнання компетенції Комісії приймати звернення щодо таких територій, може не мати жодного відношення, у світлі наведених вище доводів, до дійсності обмежень *ratione loci* в деклараціях щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46).

89. З урахуванням характеру Конвенції, звичайного змісту Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) в їхньому контексті та у світлі їхнього предмета і мети, а також практики Договірних Сторін, Суд приходить до висновку, що обмеження *ratione loci*, якими супроводжуються декларації Туреччини Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), є недійсними.

Залишається розглянути питання про те, чи може, внаслідок цього висновку, бути поставлена під сумнів дійсність самих визнань.

С. Дійсність декларацій Туреччини щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) Конвенції

90. Уряд-відповідач стверджував, що якщо обмеження, якими супроводжуються декларації щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), в цілому не будуть визнані дійсними, декларації мають вважатися недійсними в повному обсязі. Після цього Уряд Туреччини буде змушений зробити політичні висновки з такої ситуації.

У зв'язку з цим, делегат Туреччини на сесії Комітету міністрів Ради Європи в березні 1987 р. наголосив, що умови, закладені в декларацію Туреччини щодо Статті 25 (ст. 25), є настільки суттєвими, що нехтування будь-якою з них зробить всю декларацію недійсною і матиме той наслідок, що визнання Туреччиною права на подання індивідуальних звернень втратить чинність. Ця позиція, як стверджувалося, є однаково дійсною і для декларації Туреччини щодо Статті 46 (ст. 46).

Далі було зазначено, що, відповідно до підпунктів (а) і (б) пункту 3 Статті 44 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, на заявників лягає тягар доведення того, що обмеження, зокрема територіальні обмеження, не є істотною підставою для бажання Туреччини зробити декларації.

91. На думку заявниці, з якою погодився Уряд Кіпру, Уряд-відповідач, складаючи умови цих декларацій, узяв на себе ризик того, що обмеження можуть бути визнані недійсними. Тому йому зараз не слід покладати правові наслідки цього ризику на конвенційні установи.

92. Комісія визнала, що головною метою Туреччини, коли вона зробила 28 січня 1987 р. свою декларацію щодо Статті 25 (ст. 25), було визнання права на індивідуальне звернення. Саме цей намір має переважати. Крім того, в Суді Делегат Комісії вказав, що Уряд-відповідач не прагнув оскаржувати недійсність визнання ним права на індивідуальне звернення у справах, що розглядалися Комісією після цієї справи.

93. Вирішуючи це питання, Суд має враховувати особливий характер Конвенції як інструмента європейського громадського порядку (*ordre public*), призначеного захищати індивідуальних осіб, і те що вона призначена, як встановлено Статтею 19 (ст. 19), «для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань».

94. Він також нагадує про висновки, які містяться в його рішенні в справі «Беліос проти Швейцарії» (*Belilos v. Switzerland*) від 29 квітня 1988 р. після відхилення тлумачної заяви на підставі її невідповідності Статті 64 (ст. 64), щодо обов'язковості, як і раніше, Конвенції для Швейцарії попри недійсність цієї заяви (серія А, № 132, с. 28, п. 60).

95. Суд не вважає, що питання роздільності недійсних частин декларацій Туреччини може бути вирішене посиланням на заяви її представників, зроблені після подання декларацій як (стосовно декларації відповідно до Статті 25) (ст. 25) у Комітеті міністрів і Комісії, так і (стосовно обох Статей 25 і 46) (ст. 25, ст. 46) під час слухання справи в Суді. У зв'язку з цим, він відзначає, що Уряд-відповідач мав знати, з урахуванням послідовної практики Договірних Сторін безумовно визнавати, відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), компетенцію Комісії та Суду, що оспорювані обмежувальні умови мали сумнівну дійсність за конвенційною системою і могли бути визнані як неприпустимі конвенційними органами.

У цьому контексті доречно зазначити, що Комісія вже висловлювала Суду свою точку зору під час дебатів у «Бельгійській мовній справі» (*Belgian Linguistic case*) (Попередні заперечення) і в справі «К'єлдсен, Буск Мадсен і Педерсен проти Данії» (*Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark*) (рішення від 9 лютого 1967 р. і 7 грудня 1976 р., серія А, №№ 5 і 23, відповідно), що Стаття 46 (ст. 46) не дозволяє жодних обмежень щодо визнання юрисдикції Суду (див., відповідно, другий меморандум Комісії від 14 липня 1966 р, серія В, № 3, том I, с. 432, і меморандум Комісії (Попередні заперечення) від 26 січня 1976 р., серія В, № 21, с. 119).

Подальша реакція різних Договірних Сторін на турецькі декларації (див. пункти 18-24 вище) переконливо свідчить про підтримку наведеного вище зауваження щодо обізнаності Туреччини про цю правову позицію. Те що Туреччина, за цих обставин, згодом подала декларації відповідно до Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), причому останню – після наведених вище заяв Договірних Сторін, демонструє її готовність йти на ризик того, що спірні обмежувальні умови можуть бути оголошені конвенційними установами недійсними, без зачіпання дійсності самих декларацій. У цьому світлі, не можна покладатися на заяви постфактум представників Туреччини як на такі, що применшують основний – хоча і з застереженнями – намір Уряду-відповідача визнати компетенцію Комісії та Суду.

96. Таким чином, Суду належить, у здійснення своїх обов'язків відповідно до Статті 19 (ст. 19), вирішити це питання з посиланням на тексти відповідних декларацій та з огляду на особливий характер режиму Конвенції. Останній, слід зазначити, свідчить на користь вилучення оспорюваних положень, оскільки саме в цій спосіб права і свободи, наведені в Конвенції, можуть гарантуватися у всіх областях, на які розповсюджується «юрисдикція» Туреччини у значенні, встановленому Статтею 1 (ст. 1) Конвенції.

97. Суд розглянув текст декларацій і формулювання обмежень з метою встановити, чи можуть оспорювані обмеження бути вилучені з документів про визнання, або ж становлять їхню невід'ємну і невіддільну частину. Навіть при розгляді текстів декларацій щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46), узятих у сукупності, він вважає, що оспорювані обмеження можуть бути відокремлені від решти тексту, не зачіпаючи визнання факультативних положень.

98. З цього випливає, що декларації від 28 січня 1987 р. і 22 січня 1990 р. щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) містять дійсні визнання компетенції Комісії та Суду.

VI. ЗАПЕРЕЧЕННЯ RATIONE TEMPORIS

99. Уряд-відповідач нагадав, що визнає юрисдикцію Суду тільки стосовно фактів або подій, що мали місце після 22 січня 1990 р. – дати депонування документа (див. пункт 27 вище). Він вказав на те, що Комісія чітко розмежовує одноразові дії, навіть якщо вони мають тривалий вплив, і триваючі порушення прав, закріплених Конвенцією (заява № 7379/76, «X проти Сполученого Королівства» (*X v. the United Kingdom*), 10 грудня 1976 р., РД 8, с. 21-213, і № 7317/75, «Лінас проти Швейцарії» (*Lynas v. Switzerland*), 6 жовтня 1976 р., РД 6, с. 155-169). Вона також встановила, що дія, через яку особу було позбавлено її власності, не спричинює триваючу ситуацію відсутності власності (заява № 7379/76, *supra cit.*). Однак позбавлення власності, на яке скаржиться заявниця, є прямим наслідком одноразового акту, що відбувся після турецького вторгнення 1974 р. і передував визнанню юрисдикції Суду.

За твердженням Уряду-відповідача, з наведеного вище випливає, що Суд не має компетенції *ratione temporis*, оскільки стверджуване порушення є результатом одноразової дії, яка мала місце до визнання Туреччиною факультативних положень.

100. Заявниця, Уряд Кіпру та Комісія стверджували, що скарги заявниці стосуються триваючих порушень Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1) на підставі того, що вона була позбавлена і продовжує бути позбавлена Туреччиною можливості володіти та користуватися своєю власністю на окупованій частині Кіпру. У зв'язку з цим вона посилалася на рішення у справі «Папаміхалопулос та інші проти Греції» (*Paramichalopoulos and Others v. Greece*) від 24 червня 1993 р., в якому було встановлено, що *de facto* експропріація землі вважається триваючим порушенням Статті 1 Протоколу № 1 (П1-1) (серія А, № 260-В, с. 75-76, п. 45-46).

Заявниця також зауважила, що відповідною датою для визначення юрисдикції Суду є 28 січня 1987 р., тобто дата турецької декларації про визнання компетенції

Комісії, а не 22 січня 1990 р. За її твердженням, справа, винесена на розгляд Суду, є такою, що ґрунтується на первісній заяві. Було б неправильним, якби декларація Туреччини щодо Статті 46 (ст. 46), яка визнає юрисдикцію Суду тільки стосовно фактів, що мали місце після депонування декларації (див. пункт 27 вище), звела нанівець розгляд Судом питань, належним чином переданих йому відповідно до Статті 48 (ст. 48). Такий результат був би несумісним зі Статтями 45 і 48 (ст. 45, ст. 48) та в цілому суперечив би процесуальному порядку, створеному Конвенцією. Він також позбавив би заявницю засобів правового захисту стосовно ще трьох років позбавлення її прав.

101. Комісія не погодилася з цього питання. Вона вважає критичною датою 22 січня 1990 р., коли Туреччина визнала юрисдикцію Суду.

102. Суд нагадує, що, відповідно до Статті 46 (ст. 46) Конвенції, Договірні Сторони можуть обмежувати, як це зробила Туреччина у своїй декларації від 22 січня 1990 р., визнання юрисдикції Суду тими питаннями, що виникають після дати депонування (див. пункт 27 вище). З цього випливає, що юрисдикція Суду поширюється виключно на скарги заявниці на триваюче порушення її майнових прав після 22 січня 1990 р. Різна часова компетенція Комісії та Суду щодо тієї ж самої скарги є прямим і передбачуваним наслідком окремих положень Конвенції, що передбачають визнання права на подачу індивідуального звернення (Стаття 25) (ст. 25) і юрисдикції Суду (Стаття 46) (ст. 46).

103. Правильне тлумачення і застосування обмежень *ratione temporis* у деклараціях Туреччини щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) Конвенції, а також поняття триваючого порушення Конвенції ставлять складні правові та фактичні питання.

104. Суд вважає, що, з огляду на теперішній стан судового архіву, йому бракує достатніх засад для вирішення цих питань. Крім того, вони настільки тісно пов'язані з суттю справи, що їх не слід вирішувати на цьому етапі процедури.

105. Таким чином, Суд вирішує приєднати це заперечення до суті справи.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ, СУД

1. Відхиляє одногосно попереднє заперечення щодо стверджуваного зловживання процесом;

2. Постановляє, шістнадцятьма голосами проти двох, що факти, про які стверджує заявниця, можуть підпадати під турецьку «юрисдикцію» в сенсі Статті 1 (ст. 1) Конвенції;

3. Постановляє, шістнадцятьма голосами проти двох, що територіальні обмеження, які супроводжують декларації Туреччини щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) відповідно до Конвенції, є недійсними, проте декларації Туреччини щодо Статей 25 і 46 (ст. 25, ст. 46) містять дійсні визнання компетенції Комісії та Суду;

4. Одноголосно приєднує до суті справи попереднє заперечення *ratione temporis*.

Учинено англійською і французькою мовами і проголошено публічно у Палаці прав людини в Страсбурзі 23 березня 1995 р.

Рольф Рюссдаль
Голова

Герберт ПЕТЦОЛЬД
Секретар

Відповідно до пункту 2 Статті 51 (ст. 51) Конвенції та до пункту 2 Правила 53 Регламенту Суду «А», до цього рішення додаються спільна окрема думка пана Гьольчюкю і пана Петтіті, що зовсім не збігається з рішенням Суду, а також дві їхні особисті окремі думки, що зовсім не збігаються з рішенням Суду.

Р. Р.
Г. П.

СПІЛЬНА ОКРЕМА ДУМКА СУДДІВ ГЬОЛЬЧЮКЛЮ ТА ПЕТТІТІ

(Переклад)

Ми голосували разом із більшістю за пунктом 1 резолютивної частини рішення щодо відхилення попереднього заперечення, в якому стверджувалося про зловживання процесом, а також за пунктом 4 щодо приєднання до суті справи попереднього заперечення *ratione temporis*. Ми залишилися в меншості щодо пунктів 2 і 3, вважаючи, головним чином, що Суд не міг виносити рішення з питання, згідно зі Статтею 1 (ст. 1) Конвенції, порушеного в попередньому запереченні Уряду Туреччини («кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією»), без розгляду ситуації де-юре і де-факто на Північному Кіпрі по суті. Ми вважаємо, що Суд ще не володів усією інформацією, яка була йому необхідна для оцінки здійснення правосуддя, характеру та організації судів і питання про те, хто, відповідно до норм міжнародного права, мав «юрисдикцію» в Північному Кіпрі та буферній зоні, де діють сили ООН.

У першому підпункті пункту 62 рішення Суд постановив:

«Щодо цього Суд нагадує, що хоча Стаття 1 (ст. 1) встановлює рамки для Конвенції, поняття «юрисдикції» відповідно до цього положення не обмежується національною територією Високих Договірних Сторін. Наприклад, відповідно до своєї усталеної судової практики, Суд вирішив, що екстрадиція або вислання особи Договірною Стороною може призвести до виникнення питання згідно зі Статтею 3 (ст. 3) і, отже, спричинити відповідальність такої Держави за Конвенцією (див. рішення у справі «Серінг проти Сполученого Королівства» (*Soering v. the United Kingdom*) від 7 липня 1989 р., серія А, № 161, с. 35-36, п. 91; рішення у справі «Крус Варас та інші проти Швеції» (*Cruz Varas and Others v. Sweden*) від 20 березня 1991 р., серія А, № 201, с. 28, пп. 69 і 70; рішення у справі «Вілвараджа та інші проти Сполученого Королівства» (*Vilvarajah and Others v. the United Kingdom*) від 30 жовтня 1991 р., серія А, № 215, с. 34, п. 103). Крім того, відповідальність Договірних Сторін може наставати через дії їхніх посадових осіб, вчинені як у межах, так і поза межами національних кордонів, що спричиняє наслідки поза їхньою власною територією (див. рішення у справі «Дрозд і Янусек проти Франції та Іспанії» (*Drozdz and Janousek v. France and Spain*) від 26 червня 1992 р., серія А, № 240, с. 29, п. 91)».

Звичайно, поняття юрисдикції не обмежується територією Високих Договірних Сторін, але все ж треба пояснити, чому саме юрисдикцію слід надати Договірній Стороні і в якій формі та яким чином вона здійснюється. Звертаємо увагу на те, що в справі «Дрозд і Янусек проти Франції та Іспанії», згаданій у пункті 62, Суд зрештою встановив, що порушення не мало місця.

Хоча відповідальність Договірної Сторони може виникати внаслідок військових дій поза її територією, це не означає здійснення нею юрисдикції. Висновок, що міститься в пункті 64, не посилається на жодний критерій у вирішенні

питання про юрисдикцію. Тому, на наш погляд, існує суперечність між тим, що зазначив Суд у пункті 62, і його висновком у пункті 64, і ця суперечність знову проявилася під час голосування за пунктом 2 резолютивної частини. Перш ніж виносити рішення щодо заперечення, Суду слід було розглянути по суті питання про те, хто мав, а хто не мав юрисдикцію.

Що стосується дійсності декларації Уряду Туреччини, то в пункті 89 Суд, на підставі міркувань, викладених у пунктах 77-88, дійшов висновку, що обмеження *ratione loci* є недійсними, водночас визнавши, що декларація є зобов'язальною для Туреччини.

Такий підхід ставить питання про те, чи вповноважені конвенційні установи відокремлювати положення декларації, зробленої Високою Договірною Стороною, оголошуючи їх частково недійсними. Ми вважаємо, що, з урахуванням обставин, за яких Туреччиною було зроблено декларацію, її положення неможливо відокремити в цей спосіб з огляду на теперішню ситуацію, оскільки це б означало ігнорування обсягів зобов'язань, узятих на себе Державою.

З точки зору відповідної Держави, це є проявом її наміру, як із державно-правовими, так і з приватноправовими цілями, що встановлює межі приєднання і згоди у словесній формі, яку вона вважає неподільною. Декларація може бути визнана недійсною, але не поділеною на частини, якщо до наміру Держави входило, щоб вона утворювала єдине ціле. Вести переговори та вирішувати питання іншим чином є прерогативою політичних органів та Держав-учасниць.

Лише п'ять Держав висловили своє бачення з приводу правових питань, які можуть виникнути щодо обсягу першої турецької декларації (Уряд Греції при цьому стверджує, що обмеження є недійсними).

Це означає, що інші Держави-учасниці і Комітет міністрів офіційно не заперечували декларацію в цілому, а також не погоджувалися з тим, що якась окрема її частина є невід'ємною чи допоміжною. Отже, не можна робити висновок про існування однакової та послідовної практики (пункт 82) або майже загальної згоди (пункт 80).

На цьому етапі доцільно зазначити, що численні декларації, які містяться в документах про ратифікацію, було сформульовано в складних виразах або розділено на декілька частин (див. додані декларації Франції, Сполученого Королівства та Нідерландів; див. також декларації Мальти та Португалії, кіпрську декларацію від 9 серпня 1988 р. або «колоніальні» застереження). Держави в прямій формі назвали «території, за міжнародні відносини яких» вони є відповідальними; Туреччина не зробила цього стосовно Північного Кіпру. Крім територіальних застережень у строгому сенсі Конвенції (800 міжнародних договорів містять такі застереження), список підписань і ратифікацій демонструє, що деякі Держави робили як декларації, так і застереження (див. додану таблицю). У справі щодо Бельгійського Конго (див. рішення від 30 травня 1961 р. про прийнятність заяви № 1065/61, справа «X. та інші проти Бельгії» (*X and Others v. Belgium*), Щорічник Конвенції (*Yearbook of the*

Convention), 1961, т. 4, с. 260-276) Комісія підтримала аргумент про міжнародні відносини. Аналогічно, з метою визначення обсягу декларації слід зазначити, що, відповідно до Віденської конвенції (Стаття 44 «Подільність договірних положень»), на підставу недійсності або припинення договору можна посилається стосовно окремих положень, коли «а) названі положення є віддільними від решти договору щодо їх тлумачення» і «б) з договору випливає чи в інший спосіб встановлено, що прийняття цих положень не становило істотної підстави згоди іншого учасника або інших учасників на обов'язковість усього договору в цілому». Відповідно, на нашу думку, на цьому етапі розгляду справи в провадженні у Суді було недоречно відокремлювати положення турецької декларації.

Єдиним задовільним рішенням, на наш погляд, було б поєднати всі заперечення разом із суттю справи і провести відкриті слухання по суті, надавши Сторонам можливість навести всі релевантні докази щодо виразу «під... юрисдикцією» (Стаття 1) (ст. 1) і того, яким чином здійснюються міжнародні відносини Північного Кіпру. Такі дебати по суті також дозволили б усім Сторонам сповістити про свої думки щодо міжнародних зобов'язань і можливого вступу в справу «третьої сторони» або ТРПК під егідою ООН, Європейського Союзу та Ради Європи (див. Декларацію 1989 року, що складається з двох документів, підписаних трьома сторонами, включно з ТРПК; Довідки та звіти Генерального секретаря ООН (References and Reports of the Secretary General of the United Nations) з 3 квітня 1992 р. по 30 травня 1994 р.; Доповідь Ради Європи від 15 грудня 1994 р., документ № 206).

ДОДАТОК

Декларація Франції (3 травня 1974 р.)

«Стаття 15, пункт 1

...

Уряд Республіки також заявляє, що дія Конвенції поширюється на всю територію Республіки, з належним урахуванням там, де це стосується закордонних територій, місцевих вимог, як зазначено у Статті 63 (ст. 63)».

Декларація Сполученого Королівства (14 січня 1966 р.)

Британську декларацію відповідно до Статті 25 (ст. 25) від 14 січня 1966 р., строк дії якої з тих пір періодично продовжувався, наведено в пункті 33 рішення.

Декларація згідно зі Статтею 63 (ст. 63) від 23 жовтня 1953 р. налічувала сорок три відповідні території (зокрема Кіпр, Острів Мен і Гібралтар). Декларація від 10 червня 1964 р. налічувала Держави, які стали незалежними. Декларація від 14 серпня 1964 р. налічувала пропущені території.

Декларація Нідерландів (24 грудня 1985 р.)

«Острів Аруба, який на цей час є частиною Нідерландських Антильських Островів, з 1 січня 1986 р. отримає внутрішню автономію як країна в складі Королівства Нідерландів. Отже, Королівство надалі більше не складатиметься з

двох країн, а саме: Нідерландів (Королівство у Європі) і Нідерландських Антильських Островів (розташованих у Карибському регіоні), а складатиметься з трьох країн, а саме: зазначених двох країн і країни Аруба.

Оскільки зміни, що вносяться з 1 січня 1986 р., стосуються переміни виключно у внутрішніх конституційних відносинах у межах Королівства Нідерландів, і оскільки Королівство як таке залишиться суб'єктом за міжнародним правом, з яким укладені договори, зазначені зміни не матимуть жодних наслідків у міжнародному праві стосовно укладених Королівством договорів, які вже поширюються на Нідерландські Антильські Острови, включно з Арубою. Ці договори зберігають чинність для Аруби в її новій правоздатності як країни в Королівстві. Отже ці договори, починаючи з 1 січня 1986 р., у тому, що стосується Королівства Нідерландів, поширюються на Нідерландські Антильські Острови (без Аруби) та Арубу.

Відповідно, зазначені в додатку договори, Стороною яких є Королівство Нідерландів і які поширюються на Нідерландські Антильські острова, з 1 січня 1986 р. у тому, що стосується Королівства Нідерландів, поширюються на Нідерландські Антильські Острови та Арубу».

Таблиця підписів і ратифікацій Конвенції (на 31 грудня 1994 р.) (витяги)

Держави- учасниці	Дата підписання	Дата ратифікації або приєднання	Дата набрання деклараціями чинності	R: застереження D: декларації T: територіальні
АВСТРІЯ	13/12/ 57	03/09/58	03/09/58	R
ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА	21/02/ 91	18/03/92	01/01/93	R
ФІНЛЯНДІЯ	05/05/ 89	10/05/90	10/05/90	R
ФРАНЦІЯ	04/11/ 50	03/05/74	03/05/74	R/T
НІМЕЧЧИНА	04/11/ 50	05/12/52	03/09/53	R
УГОРЩИНА	06/11/ 90	05/11/92	05/11/92	R
ІРЛАНДІЯ	04/11/ 50	25/02/53	03/09/53	R
ЛІХТЕНШТЕЙН	23/11/ 78	08/09/82	08/09/82	R
МАЛЬТА	12/12/ 66	23/01/67	23/01/67	D
НІДЕРЛАНДИ	04/11/ 50	31/08/54	31/08/54	T
ПОРТУГАЛІЯ	22/09/ 76	09/11/78	09/11/78	R
РУМУНІЯ	07/10/ 93	20/06/94	20/06/94	R
САН-МАРИНО	16/11/ 88	22/03/89	22/03/89	R/D
СЛОВАЧЧИНА	21/02/ 91	18/03/92	01/01/93	R
ІСПАНІЯ	24/11/ 77	04/10/79	04/10/79	R/D
ШВЕЙЦАРІЯ	21/12/ 72	28/11/74	28/11/74	R/D
ВЕЛИКА БРИТАНІЯ	04/11/ 50	08/03/51	03/09/53	T

ОСОБИСТА ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ ГЬОЛЬЧЮКЛЮ
(Переклад)

На додаток до питань, які я підняв у моїй спільній окремій думці з паном Петтіті щодо попередніх заперечень з питань «юрисдикції» (Стаття 1 (ст. 1) Конвенції; пункти 62 і 64 цього рішення) та «нероздільності» турецьких декларацій відповідно до Статей 25 та 46 (ст. 25, ст. 46) Конвенції (пункти 93 та наступні), я не можу погодитися, на мій превеликий жаль, з висновками Суду щодо двох інших аспектів цієї справи.

1. Я вважаю, що в цій справі неможливо дійти висновку про роль «Уряду Туреччини», або, іншими словами, про його статус «відповідача», не дослідивши спочатку суть справи. 21 квітня 1994 р. Суд на пленарному засіданні не вирішив, чи має Туреччина статус відповідача, а лише розглянув питання, передане йому Головою відповідно до Правила 34 Регламенту «А», і ухвалив рішення, без шкоди попереднім запереченням із боку Уряду Туреччини і суті справи, про те, що Уряд-заявник має право передати справу до суду згідно з пунктом (b) статті 48 (ст. 48-b) Конвенції і що Палата має відновити розгляд справи (пункт 7). І у своїх остаточних поданнях Туреччина звернулася до Суду з проханням постановити, що твердження заявниці виходять за рамки юрисдикції Туреччини у сенсі Статті 1 (ст. 1) Конвенції. Саме собою зрозуміло, що це питання «статусу відповідача» тісно пов'язане з питанням «юрисдикції» в сенсі Статті 1 (ст. 1) Конвенції. Суд визнав, що Договірна Сторона не може на власний розсуд визначати свій статус у провадженні в Суді так, як вона вважатиме за слушне (пункт 51). Аналогічним чином, заявниця не має права вказувати на будь-яку Державу, що вона вважає за підхожу, як на відповідача в справі у Суді, а Судові також не слід будувати всю процедуру поверх цього неперевіреного твердження. З цієї причини, замість того, щоб виносити окреме рішення з цього конкретного питання, як це було зроблено Судом, йому слід було об'єднати відповідне попереднє заперечення, подане Туреччиною, з суттю справи.

2. Що стосується пункту 3 резолютивної частини рішення, я цілком згоден з окремою думкою, вираженою в цій справі п'ятьма видатними членами Комісії (Головою паном Норгаардом (Nørgaard), паном Гаукуром Йорундссоном (Gaukur Jörundsson), паном Гьозюбюююком (Gözübüyük), паном Соєром (Soyer) і паном Данеліусом (Danelius)), де вони зазначають (див. с. 55-56 нижче):

«Більш того, відповідно до Статті 63 (ст. 63) Конвенції, деякі територіальні обмеження також передбачаються в прямій формі. Однак Стаття 63 (ст. 63) стосується територій, за міжнародні відносини яких несе відповідальність Договірна Держава, а північна частина Кіпру не може розглядатися як така територія. Попри це, Стаття 63 (ст. 63) показує, що Договірна Держава, яка робить декларацію відповідно до Статті 25 (ст. 25), може, за деяких обставин, провести відмінність між різними територіями.

Якщо Держава може виключати застосування Статті 25 (ст. 25) до території, зазначеної в Статті 63 (ст. 63), то, очевидно, не існує особливих підстав для заборони їй виключати застосування права на індивідуальне звернення до території, у якої конституційні зв'язки з основною територією Держави ще слабкіші. Якби це не було дозволено, то, за деяких обставин, результатом могло б стати те, що Держава взагалі б утримувалася від визнання права на індивідуальне звернення, а це не сприяло б справі захисту прав людини.

Ми вважаємо, що територіальне обмеження в турецькій декларації, остільки, оскільки воно виключає північну частину Кіпру, не може вважатися несумісним із предметом і метою Конвенції і, отже, його слід розглядати як таке, що має юридичну силу.

За цих обставин, немає необхідності вивчати, якими були б правові наслідки, якби територіальне обмеження визнали юридично нечинним.

З цього випливає, що... Комісія не компетентна розглядати скарги заявниці на порушення Конвенції на Кіпрі. З цих причин, ми проголосували проти висновку про порушення Конвенції в цій справі».

Статтю 6 Протоколу № 7 (П7-6) я витлумачую аналогічно. Я також хотів би процитувати у зв'язку з цим ще одну думку, виражену професором Крістіаном Томушатом (Christian Tomuschat) стосовно наведеного вище.

«Відмова Туреччини погодитися на наглядові повноваження Комісії стосовно всіх інших, ніж сама турецька національна територія, областей..., може бути виправдано за пунктом 4 Статті 63 (ст. 63-4). Це положення припускає диференціацію між територією метрополії та іншими територіями, “за міжнародні відносини яких” Держава несе “відповідальність”. Хоча текст уникає посилань на колоніальні території, наміром укладачів було як раз залишити Державам-учасникам певну свободу дій стосовно їхніх залежних територій, що знаходяться поза межами Європи. Якщо пункт 4 Статті 63 (ст. 63-4) тлумачити в цьому обмеженому сенсі, Туреччина не може покладатися на нього. Однак щодо точного обсягу пункту 4 Статті 63 (ст. 63-4) можуть виникати сумніви. Сполучене Королівство також посилалося на нього стосовно своїх європейських залежних територій, а саме: округи бейліфів Гернсі та Джерсі, а також острів Мен. Спочатку Гернсі та острів Мен згадувалися в першій декларації згідно зі Статтею 25 (ст. 25) від 12 вересня 1967 р., яка визначала компетенцію Комісії в територіальному плані. Коли дію декларації було вперше продовжено 1969 року, Гернсі та Мен вилучили. Пізніше ці дві території знову додавали до географічних списків, що супроводжують відповідні декларації. Як зазначалося вище, острів Мен було вилучено з цих списків 1976 року. Як не дивно, Джерсі вперше прямо згадується в декларації від 4 грудня 1981 р., але в позитивному

сенсі, як такий, що знову відданий («продовження дії») під механізм контролю Статті 25 (ст. 25). Наразі проти такої практики не подавалося жодних заперечень. Можна стверджувати, таким чином, що пункт 4 Статті 63 (ст. 63-4) розвинувся у положення про надання Державам необмеженого розсуду щодо територіального обсягу їхніх декларацій відповідно до Статті 25 (ст. 25) усякого разу, коли це стосується територій поза межами національних кордонів.

Крім того, можна стверджувати, що на підтримку цього висновку можна навести дійсні суттєві причини. Особливо важко оцінити екстериторіальну юридичну силу стандартів у галузі прав людини. Хоча не може бути жодних сумнівів у тому, що Держави повинні утримуватися від втручання в права людини незалежно від місця своїх дій, забезпечення прав людини за межами своїх кордонів здебільшого виходить за межі їхніх можливостей. Заслуговує на увагу те, що, у зв'язку з цим, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права обмежує зобов'язання Держав особами, які перебувають у межах їхніх територій та під їхньою юрисдикцією (пункт 1 Статті 2)). («Декларація Туреччини відповідно до Статті 25 (ст. 25) Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод», «Ювілейний збірник на честь Фелікса Эрмакори» (Festschrift für Felix Ermacora), Кель, видавництво «Енгель», 1988 р., с. 128-29).

За іншими прикладами, що підтверджують цей довід, достатньо звернутися до довгого переліку застережень та декларацій, депонованих Договірними Державами.

Таким чином, я вважаю допустимими територіальні обмеження, що містяться в турецьких деклараціях відповідно до Статей 25 та 46 (ст. 25, ст. 46), застосовуючи, принаймні за аналогією, Статтю 63 (ст. 63) Конвенції.

ОСОБИСТА ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ ПЕТТІТІ

(Переклад)

Пропоноване рішення, тобто об'єднання всіх попередніх заперечень із суттю справи, мало ту перевагу, що надавало можливість отримати загальне уявлення про ставлення Кіпру та Туреччини до спорів, які стосуються Північного Кіпру. Відокремлювати заперечення *ratione loci* від тлумачення Статті 1 (ст. 1) недоречно; на мій погляд, ці питання нероздільні. Розгляд справи в цілому по суті полегшив би прояснення питання міжнародного чи іншого статусу ТРПК, а також угоди, укладеної за результатами контактів і переговорів, що мали місце в ООН, внаслідок яких люди позбавлені свободи пересування в обох напрямках.

Я вважаю, що такий розгляд справи в цілому по суті, до розгляду першого заперечення та декларації, був необхідний для того, щоб визначити сам обсяг декларації. Європейська конвенція не є ані міжнародним договором традиційного типу, ані синалагматичною конвенцією, як зазначали автори праць із права і, зокрема, професор Коен-Джонатан (Cohen-Jonathan), оскільки вона не заснована на взаємності.

Вона заснована на тому принципі, що всі індивідуальні суб'єкти права є її бенефіціарами, з тим щоб можна було надійніше захистити основоположні права. Суд є гарантом Конвенції і повинен прагнути якнайбільше поширювати свій захист; тому він уповноважений мати справу з наслідками від депонованих Державами документів. Отже, Суд може краще виконувати свою захисну роль, маючи у своєму розпорядженні всю необхідну інформацію для оцінки правової та фактичної ситуації.

У пошуках мирного компромісу питання Північного Кіпру обговорювалось на всіх міжнародних переговорах, що стосувалися Греції, Кіпру та Туреччини, зокрема пов'язаних із митними угодами Європейського Союзу або угодами ГАТТ.

На етапі розгляду попередніх заперечень, після обговорення на публічних слуханнях, яке звелося до аналізу цих заперечень Сторонами, Європейський Суд виявився нездатним узяти до уваги всі проблеми, і ця обставина ще сильніше свідчила на користь об'єднання всіх цих заперечень із суттю справи. Наразі автори праць із права не вважали аналіз турецької декларації простим питанням (див. праці Клаудіо Зангі (Claudio Zanghi), Крістіана Томушата (Christian Tomuschat), Уолтера Кейліна (Walter Kalin), П'єра-Анрі Імбера (Pierre-Henri Imbert), Крістофера Лаша (Christopher Lush) тощо).

Загальна оцінка ситуації, починаючи з понять суверенітету та юрисдикції, дала б змогу переглянути критерії («окупація», «анексія», територіальне застосування Женевських конвенцій на Північному Кіпрі, «ведення міжнародних відносин»), на основі яких ООН аналізувала проблему того, чи слід визнавати Державою Північний Кіпр, а також проблему застосування Статуту ООН (див. резолюцію 930 Ради Безпеки). Відповідальність установ Європейської конвенції, коли вони стикаються з

такими труднощами, відображає взаємні зобов'язання Держав-учасниць щодо забезпечення найповнішого та й найширшого захисту людей і основоположних прав у відповідних країнах шляхом застосування положень Конвенції у спосіб, сумісний з її предметом і метою.

© Проект Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб», 2016. Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб» (<http://www.coe.int/uk/web/kyiv/idps>). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна копіювати в некомерційних цілях за умови зазначення повної назви справи разом із вищенаведеним посиланням на Проект Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб». З питань використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за адресою: Internally.Displaced.Persons@coe.int.

© Council of Europe Project «Strengthening the Human Rights Protection of Internally Displaced Persons in Ukraine», 2016. The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Council of Europe Project «Strengthening the Human Rights Protection of Internally Displaced Persons in Ukraine» (<http://www.coe.int/uk/web/kyiv/idps>). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with reference to the Council of Europe Project «Strengthening the Human Rights Protection of Internally Displaced Persons in Ukraine». If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact: Internally.Displaced.Persons@coe.int